

"Språk och verklighet – en skillnad som gör en skillnad"

Kontexten är där först. Vi födes in i en sammanhang. En redan existerande värld. Inn i en social sammanhang. En social verklighet mitt i en fysisk verklighet. «Det finns inga 'saker' i sinnet - inte ens 'beroende'», för att citera Bateson. Vi observerar. Ser, och lär oss ge namn åt det vi ser. Vatten är "vatten". Himmelen är "himmel". Jorden är "jord". Vi lär oss att skilja ljus från mörker. Mörkret kallas "natt". Ljus kallas "dag". Skaparen kallas "Gud". Observatören ser och responderar på det som ses. Idén uppstår. Den kan inte leva ensam. Måste delas. Vi'et uppstår. Skaparen blir ett vi: «Låt oss skapa.» I sitt bild skapar ett "vi", oss. En *gemenskap* skapar, som en nödvändig konsekvens av att det snackas samman. «Insikt er något man kommer fram till,» säger Gadamer. (Gadamer, Sannhet og metode, 1960/2010, s. 397). «Det som icke förverkligas i kommunikation, finns inte ännu,» slår Karl Jaspers fast. (Hvad er filosofi? 1949/1965, s.93). "Det som i slutändan inte är baserat på kommunikation," säger han vidare, "är utan fast grund. Sanningen börjar först, där två är tillsammans." "Kommunikation är inte talens barn, men talens förälder."

Språkets intention, dets avsikt, är att *säga något, om något, till någon*, enligt Ricoeur.

(P.Ricoeur.*Strukturalismens pris* i P. Kemp. *Temaer i nutidens tænkning*, 1975, s.116 f.) Hör vad till exempel Jesus säger, enligt Johannes: "Ty jag har inte talat på egen hand", säger Jesus (Joh 12:49f), "men Fadern som har sänt mig har gett mig en befallning om vad jag ska säga och tala. Och jag vet att hans bud är evigt liv. Vad jag säger, säger jag som Fadern har sagt till mig."

Sättet vi anpassar oss till vår situation, som vi gör vid varje givet ögonblick, är ett resultat av vårt språk. Orden vi använder är kopplade till handlingsmönster och till sättet vi har lärt oss att uppfatta vår verklighet på. Dessa förs vidare från generation till generation. Vi tilldelar spontant det ursprungligen obestämda fenomenet mening i enlighet med det sunda förnuftet vi är nedsänkta i inom "livsformen", det vill säga den världen som vi har vuxit upp i och delar med alla omkring oss.

Både kultur och människa har skapats och skapas kontinuerligt – genom språkets utveckling. Idén, tanken och kraften som uppstår kan inte överskattas, när Vi'et kommer överens och säger "Låt oss skapa!" Vi vet att så blev det. Så som de hade kommit överens om. De tittade på sitt arbete. Nöjda. Människan är där plötsligt. Skapad. Ord sätts på den, och den kallas Adam. Men den kan inte existera ensam. Den ena kallas i vår kristna tradition, Adam, och den andra Adama. Och tiden kom. Dagarna gick. Den ena dagen och den andra dagen. Allt är väldigt bra. Eftervärlden kallade i vår kulturtradition tiden då de första människorna levde för "Paradiset".

Människorna levde i harmoni med Gud, naturen och med varandra. De visste inte bättre. De hade ett gemensamt språk. En delad verklighet. Som Gud hade sagt, så var det.

Du förstår ett språk när du bor i det (Gadamer). Att behärska ett språk är att behärska en "livsform", säger Wittgenstein. Och en "livsform" är det vardagliga livet där språk och handling genom det dagliga livets många aktiviteter vävs in i varandra och förklaringar eller

översättningar är onödiga. Språkets intention förstås omedelbart av talaren och av den som hör vad som sägs. De lever i samma språkuniversum. Eller som Wittgenstein jämför språk med: en stad. *Språket*, precis som *staden*, växer och förändras kontinuerligt. På något liknande sätt som gamla obeboeliga hus rivs och nya byggs, försvinner gamla värdelösa ord och begrepp ur språket och nya dyker upp. Medan andra gamla begrepp bevaras, "renoveras" och fylls med nya betydelser som gör dem fortfarande beboeliga.

Det finns alltså ingen permanent gräns mellan vad som kan och inte kan sägas. Och gränsen mellan mening och meningslöshet blir följaktligen flytande. "Mening är lika med användning", konstaterar Wittgenstein. Språket bidrar till och konstituerar livsvärlden, det vill säga utgör den verklighet vi ingår i och är en del av. Verkligheten där vi går in i moraliska relationer. (K.O. Åmå. Ludwig Wittgenstein, 2000, s149).

Alla språk kan läras. Och när jag verkligen behärskar ett språk översätter jag inte längre från - eller till - mitt eget modersmål, utan tänker på det främmande språket. Precis som jag upplevde under åren när jag bodde i USA, där jag upplevde att jag till och med i mina drömmar pratade amerikanskt.

När det gäller att "förstå något" då preciserar Gadamer skillnaden mellan att samtalspartnerna har en *generell* (allmän) förståelse för vad de pratar om, och det att samtalspartnerna har en *ömsesidig* förståelse - alltså *en förståelse för något de är överens om förståelsen av*.

Jag ser ofta i parterapi att det inte räcker med att förstå varandra. Det säger för lite. Ett par som bor tillsammans kan förstå varandra tillräckligt bra, utan att komma överens med varandra om någonting. "Du hör inte vad jag säger!" Eller: "Du förstår inte vad jag menar!" – är vanliga uttalanden på mitt kontor mellan klienter som kämpar med sina samlevnad, men ändå vill ha det bra tillsammans. På olika sätt uttrycker de båda att de upplever sitt liv tillsammans som att de lever i två helt olika världar i förhållande till varandra. Och som samlevnadsterapeut håller jag med dem. De tänker inte, drömmer inte och lever inte i samma "livsvärld" för att återvända till Wittgenstein.

De har inte pratat sig fram till en ömsesidig förståelse - till en gemensam verklighet - och därför är de inte överens om vad som till exempel "att älska och hedra varandra" betyder. Inte heller vad det innebär "att vara förälder". Vad betyder det att "ta ansvar"? Vad betyder "familj"? Vad betyder "att vara en älskare"? Vilken plats har "arbete" och vad betyder det att "ha ledigt"? Vad betyder "att ha ett privatliv", "ha vänner", "ha ett sexuellt liv", ett "trosliv", "ett socialt engagemang" etcetera.

Det är en naturlig förutsättning för varje samtal att de som talar tillsammans talar samma språk. "Alla former av mänskliga livsgemenskaper är former av språkgemenskaper, och mer än så: de bildar språk. Eftersom språket till sin natur är samtalets språk. Det bildar först sin verklighet när samtalspartnerna kommer överens om vad som ligger i det de har kommit överens om. Om vi

inte har ett gemensamt språk så har vi inte en gemensam verklighet. Vad är "bra" för dig? Vad är "svårt"?

"Samtalen är en förståelseprocess", säger Gadamer. (*Sannhet og metode*. 1960 /2010, s. 424 f.). Om vi objektifierar den andre, gör den andra till "en sådan" (en kategori/diagnos etc.) "är det inte så lätt samtidigt att ta honom och vad han säger seriöst," hävdar filosofen Hans Skjervheim (1926-1999), eftersom "att ta den andre på allvar är detsamma som att vara villig att ta hans åsikter till eftertanke, eventuellt diskussion." (Hans Skjervheim. *Mennesket*. 2005 s. 23).

I ett riktigt samtal är det den gemensamma angelägenheten, fallet, som knyter parterna till varandra. Därför är det en nödvändig del av ett riktigt samtal att jag går in på vad den andra vill säga, och verkligen låter den andras synpunkt vara giltig och på så sätt till viss del sätter mig i den andras ställe, även om jag verkligen inte är ute efter att förstå den andra personen som person, utan bara vad han eller hon säger. Detta förutsätter att jag är villig att riskera mina egna förutfattade meningar - vad jag redan tror är sant - och erkänna den andra som möjligen förnuftigare än jag själv.

Förståelse är något som äger rum. Något *som händer mig* inför det åsiktsutrymme som den andra erbjuder mig genom att öppna sig för mig. Detta är vad jag förstår Bakhtin också hävdar när han säger att idén, d.v.s. förståelsen av något, är ett "gränsfenomen" som uppstår när mitt medvetande möter en annans främmande medvetande uttryckt i den andras främmande röst.

Det är språket som öppnar upp världen för oss och gör den begriplig, enligt Gadamer. Hans uttalande att "den som har språk 'har' världen" påminner om Wittgensteins "att behärska ett språk är att behärska en 'livsform'". De två pratar båda om hur att förstå något är som att spela ett spel. "Språkspel" som Wittgenstein kallar det. Och Gadamer jämför att förstå något med att kliva in i spelets värld. Låta sig sugas upp av det, så att det är själva spelet, och inte spelaren, som har ledningen. Man dras in av spelet, precis som språket drar in en läsare i en text. När jag läser en text som jag förstår, till exempel en roman, då drar texten mig in i ett meningsuniversum, säger Gadamer. "När jag är en som förstår, dras jag in i en händelse av förståelse," säger han, "och vi kommer på vissa sätt för sent när vi vill veta vad vi ska tro." (s. 534).

På norska säger vi att vi "förar ett samtal", men det stämmer inte, enligt Gadamer's tänkande. Det är mer korrekt att säga att "vi hamnar i ett samtal". Eller ännu bättre: att "vi trasslar in oss i en samtal" därför att det ena ordet tar det andra, och leder samtalet i en riktning som ingen av samtalsparterna hade tänkt sig, eller kanske inte ville att det skulle leda dem.

Det är så för att "språket som används i en samtal bär sin egen sanning inom sig, det vill säga det 'avslöjar' och låter något komma fram, vilket härefter *är*." Ett ögonblick av sanning alltså. För bättre eller sämre. "Ja, men du sa det!" – hör jag ofta en av mina klienter säga till den andra, när de ska förklara för mig varför de har sökt mig för att få hjälp i sitt samboende. "Du sa *faktiskt* det!"

Här skulle jag vilja ta in Hannah Arendt som påpekar "den personavslöjande faktorn som ligger i all handling och allt tal, nämligen det enkla faktum att människor, även när de bara utövar sina egna intressen och har vissa världsliga mål i sikte, kan inte undvika att låta sin unika personlighet skina igenom." (*Vita activa*, s. 186). "Det är så typiskt dig att säga något sådant!" hör jag ofta klienter säga till sin partner i förtvivlan, som ett exempel på vad Hannah Arendt säger.

Denna känsla av förtvivlan i förhållande till ens partner bekräftar vad Gregory Bateson säger att "en människa i relation till en annan har mycket begränsad kontroll över vad som händer i den relationen. Han är en del av en två-persons enhet, och kontrollen som vilken del som helst kan ha över vilken helhet som helst är strikt begränsad." (*Steps to an Ecology of Mind*. 1972, s. 267).

Här vill jag ta en paus från diskussionen av själva språket, och uppehålla mig lite vid något som jag tycker Hannah Arendt beskriver så fint, och som kanske kan ses på som den verkliga motiveringen för den arbetshandledning vi tillhandahåller, och som förklaringen på att någon inte vill delta i handledning i och med det krävas en öppenhet och blottställning som den enskilda möjligtvis inte vågar eller önskar. Jag citerar alltså Hanna Arendt som säger det så här:

«Människorna visar genom handling och tala vem de är, de visar aktivt det unika vid sitt personliga vesen, de träder likasom fram och kommer på något sätt in på världsscenen, där de inte var lika synliga så länge de utan aktivt deltagande bara gav till känna sin unika skickelse och sin like unike stämma. Till skillnad från "vad" man är, till skillnad från de egenskaper, begåvningar, talanger och brister vi har och som vi åtminstone har så mycket kontroll över att vi är fria att visa dem eller dölja dem, står det i egentlig förstånd personliga "vem" man är utanför vår kontroll, eftersom den villkorlös avslöjas i allt vi säger eller gör. Endast fullkommen tystnad och fullständig passivitet kunde kanske täcka över denna 'vem', träcka bort det från omvärldens ögon och öron, men ingen intention i världen kan råda över det slik det vill när det först har trätt fram. Tvärtom är det mycket mer troligt att denne 'vem', som visar sig så entydigt och omisskännlig för omvärlden, alltid förblir dold för precis sig själv, som om det vore den grekiska *daimon*, som förvisso följer människa hela hennes liv, men alltid bara tittar henne över axlarna och därför bara är synlig för dem som möter personen i fråga, aldrig synlig för vidkommande själv." (*Vita activa*. 1958/norsk:1996, s. 181).

"Den avslöjande kvaliteten vid tal och handling, att den förutom vad som sägs och görs också visar den talande och handlande själv, gäller dock bara där människor talar och agerar *med* varandra, inte för eller emot varandra. Varken den aktiva, och ibland mycket handlingskraftiga godheten, som i sin osjälviskhet uppfattar omvärlden som ett 'för varandra' där alla gömmer sig för alla andra så att säga, eller brottet som ställer sig upp mot och likaså måste gömma sig för de andra, kan riskera att avslöja denna 'någon', handlingens och talets subjekt. Och skälen till det är bland annat också att ingen vet vem man egentligen avslöjar när man i handling och tal ovillkorligt med-avslöjar sig själv. Denna risk, att träda fram som en 'någon' i en gemenskap, kan bara tas av den, som är redo till att existera i denna gemenskap även i framtiden, det vill

säga den som är redo att röra sig bland sina jämlika i en gemenskap, till att säga vem han är och till att giva släpp på att vara den främlingen som han ursprungligen som ny ankommande blev född in i som.” (s. 181f). Jag tycker det här er så väl formulerad.

Och det är helt i tråd med Mikhail Bakhtin (1895–1975) som säger: «Självvet er pr. definition osynlig for sig själv. ... Vi ser icke bare oss själv, men världen, i den andras definierande kategorier. Vi är dessa röster som har tagit bolig inom oss ... vi ser världen genom att redigera den, göra den meningsfull genom att aktivt förvandla den till en text.” (M.Holquist. Dialogism. 2004 s. 35+84)

Kan vi samtala lite om det här?.....

När jag först lär er lyssna till Hannah Arendts tekst, måste jag ta med lite mera från hennes bok *Vita Activa* (s.185): Hon säger att: «Handling och tala rör sig i en sfär som befinner sig mellan människorna som människor. De riktar sig direkt mot omvärlden, der de bringar den handlande och talande in på planen, fram i ljuset, även när syftet med handlingen och talet är helt 'objektivt', och det handlar om saker som rör världen, d.v.s. "mellanrummet" där människor lever och odlar sina objektiva, världsliga intressen. Dessa intressen är, i ordets ursprungliga betydelse, det som *inter-est*, som ligger mellan och skapar relationer, det som både förbinder och separerar människor på samma gång. Nästan all handling och tal rör detta utrymme, som är olika för alla mänskliga grupper.” (Jfr. "saksnivå" och "relationsdefinitionsnivå" i envar kommunikation (P.Watzlawick et.al. 1967).).

Det är i detta mellanrum att liv och värld blir sammanflätat till det Wittgenstein betecknade en "livsform" eller "livsvärld" där mening uppstår i *mötet* mellan ett tydligt Jag och ett tydlig Du och språk utvecklas.

I denna sfär "in between" eller "zwischenmenschliche Sphäre" som Martin Buber kallar det, ersätts inom dialogfilosofin existentialismens subjekt-objekt-relation med subjekt-subjekt-relation som en *grundläggande utgångspunkt*. Och Buber myntar uttrycket "*mellan-varat*" (das Zwischen) som *människans väsentliga kännetecken och grunddrag*. Och med det lämnar dialog- och språkfilosofin som vår handledningsfilosofi präglas av, den medvetandefilosofiska tradition och individualism.

Det er *mötet* mellan Jaget och Duet som er mellanrummets *grund*. Där uppstår det dialogiska rummet där verklighet skapas, kunskap överförs och mening alstras.

I språkssystemisk-/dialogisk handledning ansluter vi oss till denna Bubers tes att "människan bor i språket och inte tvärtom." (M. Buber. *Människans väsen* 1942/2005; J.Israel op.cit. s.185).

Det er här termen «språkssystem» kommer in. I denna väv av mänskliga relationer som skapas i "mellanrummet" mellan människor utvecklas förståelse av den mänskliga situationen. På detta sätt blir verkligheten bestående av flera intersubjektivt skapade världsbild. Och "livet i kulturen er följaktligen ett samspel mellan de versioner av världen, som individerna danar sig under samhällets härskande institutioner, och de versioner av världen, som är produkter av deras individuella historier.” (Jerome Bruner: *Uddannelseskulturen*, 2006, s.62 f).

I handledningsgruppen skapar vi en koppling till individens livslånga personliga lärandeprocess, och integrerar denna rika resurs av kunskap och färdigheter i ett interpersonellt lärande nätverk av professionella praktiker. Ett socialt internet mellan professionella kan man säga – alternativt: ett ekologiskt system av idéer, "an Ecology of Mind" på Gregory Batesons språk.

Ärenden som förs in i den enskildes handledning är samtidigt också en del av politiska, kulturella och moraliska system. Dessa finns som problemdefinierande system för de som deltar i dem. Kontexten är där först med sina verklighetsdefinierande termer och värdebaserade perspektiv. (Social konstruktion). Och det är kontexten som utvecklas och förändras, som leder till den enskildas utveckling och förändring som en respons på den ändrade situationen som upplevs.

(cf. Bateson. Op.cit. s 155)

Den språkssystemiska handledningstraditionen följer i detta socialpsykologin, familjeterapin och särskilt Kenneth Gergens socialkonstruktionistiska skifte av fokus från individet till det sociala, innefattat skifte av fokus på kunskap från en individuell kognitiv konstruktion till en fälles. Från att se språket som representativt, till att förstå språket som en dynamisk social process. Och från uppfattningen av en person som ett begränsat jag, till förståelsen av en person som ett multi-varande (multi-relationell varelse). (H. Anderson: Reflections on Kenneth Gergen's Contribution to Family Therapy. *Psychol Stud* 2012. 57: 142–149).

"Som Richard Rorty (1931–2007) påpekade (Philosophy and the mirror of nature.1979.), är människor mer att förstå som kontinuerliga producenter av nya beskrivningar och nya berättelser än varelser som kan beskrivas i detalj och slutligen. Jaget är en pågående självbiografi; eller, för att vara mer exakt, det är en själv-annan, mångfacetterad biografi som vi ständigt skriver och redigerar. Jaget är ett ständigt föränderligt uttryck för våra berättelser, ett vara-och-blivande genom språk och berättande när vi ständigt försöker förstå världen och oss själva. Jaget är av den anledningen ständigt deltagare i kreativa dialoger med sig själv och sin omgivning, konstruerad och rekonstruerad genom kontinuerliga interaktioner, genom relationer. Vi lever våra berättelser och våra berättelser blir våra liv; våra verkligheter blir våra berättelser och våra berättelser blir våra verkligheter. På samma sätt som dåtid, nutid och framtid är våra berättelser också reflexiva processer som inte kan skiljas från varandra. Denna förmåga att reflektera, att undersöka sina egna känslor, reaktioner och motiv (= de skäl som motiverar våra handlingar) ger kontinuitet till den pågående komponerande processen i vilken vi planerar, formulerar och reviderar våra liv. Ricoeur skriver att: ... 'Subjektet framstår därför både som läsare och författare av sitt eget liv, som Proust skulle ha det., historien om ett liv fortsätter att omformuleras, om och om igen, genom alla sanna eller fiktiva berättelser en person berättar om sig själv. Denna omstrukturering gör det här livet till ett tyg vävt av berättade historier. '..." (H. Anderson. Conversation, language, and possibilities, 1997 s. 216 / Dansk utg. s. 268 f. [Min översettelse + utheving).

Mellanrummet som finns i " all samhörighet är genomsyrad, närmast övervuxen av ett helt annat 'mellan', nämligen av systemet av mellanmänniskliga relationer. Det uppstår genom orden och handlingarna själva, från levande tal och handling, av att människorna, förutom att diskutera själva saken, tilltalar och vänder sig direkt till varandra. Detta andra 'mellan' som

bildas i mellanrummet i världen är obegripligt, eftersom det inte har karaktären av en sak och inte på något vis kan bli gjort till en sak eller objektifieras. Handling och tal är processer som i sig inte lämnar efter sig något påtagligt resultat eller slutprodukt.

Men detta "mellan" är i sin obegriplighet inte mindre verklig än vår synliga omgivnings materiella värld. Vi kallar *denna verklighet för de mänskliga angelägenhetens väv av relationer*, där det vävda tyg som en metafor försöker göra rättvisa åt det fysiskt ohandgripliga vid fenomenet. Eftersom denna väv av relationer - med sina otaliga, ömsesidigt motstridiga syften och mål - *alltid har funnits där, innan handlingen ens startade*, kan den handlande nästan aldrig förverkliga sina mål i den rena form han ursprungligen föreställde sig." (H. Arendt. Op.cit. s.186).

"Att ifrågasätta min spontanitet i den Andras närvaro kallas etik," säger Emmanuel Lévinas, som vidare hävdar att just precis "Den Andras främlingskap - att han inte kan bli mig, mina tankar och min egendom - fullbordas just genom att ifrågasätta min spontanitet, som etik." (Totality and Infinity. 1993/1996 s. 33 f.). För när Jag'et «står ansikte mot ansikte med den Andra, blir förhållandet ett annat; det blir kritiskt i förhållande till sig själv. Följaktligen vänder det sig inåt mot sig själv, icke för att inrätta sig hos sig själv, men som en främling, som jagas ända till sitt hem, anklagad för sin identitet...' » (Peter Kemp, Lévinas. 1992 s. 71). På det här sättet är det *alltid jag* som står på spill i mötet med den andra: Vem kommer jag att visa mig att vara?

För det *faktiska* resultatet av vad jag gör eller säger "är *inte* förverkligandet av målsättning och avsikter, det är *berättelserna*, som jag i min handling och tala i grund och botten inte hade någon intention om, utan som ger sig själva när man strävar efter vissa mål." (Arendt, s. 186f).

För mig, om det är jag som är *den handlande*, kan berättelserna framstå som biprodukter, men det som finns kvar efter jag har "gått hem" är inte impulserna som fick mig att säga eller göra det jag gjorde, utan just de berättelser som jag har gett upphov till. (Ibid.).

På sådant sätt kan varje händelseförlopp berättas om - oavsett hur slumpmässiga det kan tycks vara, så länge det hänger ihop i tiden. Och genom att berättas kan det bilda ett sammanhang, en mening. Det är sådana berättelser som bringas in som material för handledning. På frågan om vem som kan ha tänkt på meningen som sådana berättelser alltid innebär, kommer svaret alltid att vara "ingen", men genom att bli berättad i till exempel en handledningsgrupp, kan den transformerats till en meningsfull berättelse om professionalitet eller oprofessionalitet, om berättelsen är från nåns yrkesutövning. (Till exempel Stoltenbergs stabschefes uttalande förra veckan, om eventuellt överlämnande av territorium i samband med en överenskommelse om att avsluta kriget i Ukraina.)

Det som verkligen händer i vår dagliga utförande av vår yrkesutövning, den verkliga historien som vardagslivet trasslar oss in i och som vi inte släpper undan så länge som vi lever, är ännu inte författad. Men när yrkespraksisen blir rapporterad om i handledningen, kan vi upptäcka *vem någon är eller var*, genom att lyssna på berättelsen där vederbörande själv är hjälten, det vill säga berättelsens centrum. Vad som är avgörande, hävder Gadamer, när jag samtalar med

en annan människa er «att förstå den andres åsikt saklig riktig, för att kunna bli enige med varandra om saken. Det är vad vi uttrycker i språkssystemisk terminologi när vi säger att det verkligen finns ett problem för dem som säger att något är ett problem, och för dem som säger att de håller med om det. Personen skapar sitt problem genom att namnge det med språk, och det existerar så länge personen i samtal med sig själv och eventuellt andra vidhåller att det är meningsfullt för honom att benämna det han står inför som "ett problem". Detta är också en konsekvens av att Adam fick auktoriteten från Gud att namnge sin värld, som redogörelsen i 1 Mosebok (2:19f) berättar i vår kristna tradition. (Gadamer, Sanning och metod, 1960, s.422ff?).

Tillbaka nu till Guds treeniga gemenskap som samtalade tills dom kom överens och sa: "Låt oss skapa människor i vår bild, så att de blir som oss!" Gud hade en intention med det som sägs: "Låt oss göra...". Och han säger det till en gemenskap som kallas "oss". "Låt oss..." Gud var alltså ett "vi" som kom överens med varandra om att "laga människor så att de är lika oss!"

Och som varje handling har även denna skapelse av människan en intention, en avsikt, ett syfte: "De ska härska över havets fiskar och himlens fåglar, över boskapen och alla vilda djur och allt krypande djur som kryper på jorden." Och de kommer att försörja sig av "varje växt som sätter frö, ... Och varje träd som bär frukt med frö i", skall de ha att äta. Gud och människan var överens med varandra. De levde i harmoni med Gud, naturen och varandra. Ett samlevande som alltså senare fick namnet "Paradis".

Sedan händer det oförklarliga. Något oväntat. Tydligt oplanerat. Slumpmässigt. En annan gemenskap uppstår plötsligt. Samtalen där är annorlunda. Det är inget snack om att skapa. Det talas om vad som har blivit sagts. Är det verkligen som det har sagts? Det sagda - som det hade uppfattats fram till dess – hade hatt gudomlig auktoritet. Utan tvekan är det så som Skaparen av vår värld säger att det är! Allsmäktige Gud, himmelens och jordens skapare, skapade oss till sin avbild.

Långt innan skrivkonsten upptäcktes. Långt innan människorna lärde sig att skriva, lärde dom sig att tala. Och de började prata om den språkligt givna verklighet som de hade blivit informerade om. Vad sa Gud egentligen när treenigheten sa till oss människor att vi inte fick äta av trädets mitt i hagen? Vad menade Gud? Menade verkligen Skaparen av vår verklighet – och av vår förståelse av verkligheten – att vi skulle dö om vi åt av frukten av det vi senare lärde oss att kalla Kunskapens Träd? Är det som sägs vara så, verkligen så? Sa Gud verkligen vad jag hörde? Och förstod jag det rätt? Finns det bara ett sätt att förstå trädets mitt i trädgården?

En djävulsk fråga! Verkligheten är inte nödvändigtvis som vi har fått höra att den är. Inte nödvändigtvis som vi har lärt oss det sedan dess, från den gudomliga gemenskap som vi har sprungit ur!

Tvivel på Skaparna av vår verklighet uppstår det ögonblicket när möjliga andra tolkningar presenteras, av vad vi står inför. Och för att ett annat perspektiv ska bli möjligt, måste ett möte

ske. Ett möte med en annorlunda tänkande, en annans främmande medvetande uttryckt i en annans främmande röst. Och så var det gjort. Nyheten spreds att det inte nödvändigtvis är som vi har lärt oss och trott att det är! Tvivel, i form av frågor som ställdes av en ny röst med en annan möjlig förståelse av vad som observerades, var tillräckligt för att omedelbart förstöra det paradisiska tillståndet. Den läckra upplevelsen av att inte tvivla var oåterkallelig borta. Något har gått sönder. Det ovillkorliga förtroendet finns inte längre. "Hon *du* gav mig, Gud, det var *hon* som gav mig att äta från trädet." Ansvaret trängs undan. "Inte mitt fel!" Underförstådd: Din! Om du inte hade gjort, så hade jag inte gjort! Liksom otroheten, den utomäktenskapliga affären, som oåterkalleligen förstör den villkorslösa, hängivna kärleksrelationen. Ett före och efter har skapats. En annan berättelse. En ny verklighet upptäcks. Det paradisiska tillståndet upphör i samma ögonblick som den gemensamma förståelsen av världen - av Gud, naturen och människan - upphör.

Tolkningen tvingar sig fram som en livsform. Disciplinen "*Hermeneutik*" utvecklas som ett eget fält som sysslar med att jämföra uttalens mångtydighet och skilja mellan en möjligen dold mening och en uppenbar mening. Och Ricoeur vidgar hermeneutiken till att också förstås som "*en väg till självförståelse*".

När entydigheten upphör kan livet inte förstås annat än genom tolkningen av vad man ser och hör - det talade eller det skrivna ordet. Ångest uppstår. Människan upptäcker sin nakenhet och gömmer sig utifrån rädslan för att bli sedd som hon är, som hon själv nu har förstått är något att skämmas över, något som måste döljas när någons fotsteg hörs och någon kommer. Ångest för det okända. För *den* okända. Vad kommer den jag hör närma sig, till att säga, när han ser mig naken och hör vad jag har gjort?

Och för att skydda människorna mot sig själva - så att dom inte också skulle äta av trädet som villa gett dom evigt liv, och därmed döma dem till att leva för evigt i en värld av tvivel, ångest, svek, trasiga relationer och en värld av splittrade verkligheter - stängs de ute från Paradisets värld som inte längre blir deras verklighet.

Det är inte en järnridå (jernteppe) som stänger dem ute, utan keruber som vaktar paradiset port. Och vi har sett det: Murar sätts upp mellan människor, mellan nationer, i familjer, i samlevnad och mellan individer var de än befinner sig. Fysiska konstruktioner. Mentala konstruktioner. Socialt och kommunikativt skapade konstruktioner. Människan utanför paradiset lever i en splittrad värld. Varken den fysiska eller mentala verkligheten kan längre tas för given. De måste ständigt upptäckas, observeras, skapas och upprätthållas om och om igen, annars kommer världen åter att lämnas öde och tom likasom när Guds ande vid tidernas gryning upptäckte världen för första gången – så vitt vi vet.

Ja, jag håller med Wittgenstein om att vi som människor är fångade i en språkligt given verklighet. "En bild håller oss fångna. Och vi kommer inte ur det, därför att det är integrerat i vårt språk som tydligt synes obönhörligt upprepa det för oss," som Wittgenstein uttryckte

det. Och inte nog med det, han menade också at: Vår förståelse är förhäxad "med hjälp av vårt språks medel", eftersom orden styr vårt sätt att uppleva världen. Språket är verklighetens gräns, vilket Heidegger också konstaterar. (Wittgenstein: *Philosophical Investigations* (1953), § 115 och § 109.)

Så de *skäl* som motiverar mitt engagemang i handledningsarbetet genom 40år är - och jag citerar Gregory Bateson här – att "den viktigaste uppgiften idag är, kanske, att lära att tänka på nya sätt." Detta kan man bara klara om man går i dialog med annorlunda tänkande. Med människor med andra erfarenheter, kunskapar, perspektiv ock referenssystem som genom att fråga in i min egen språkligt skapade verklighet kan hjälpa mig till att ge svar på frågor jag själv ensam inte förmår att ställa så att jag kan formulera svar som uttrycker det ännu inte tänkte och det ännu inte sagda, i en värld och en kyrka som ständigt er beroende av ny förståelse och ny mening för at kunna förvandla sig och tillpassa sig en värld som ständig er i ändring och är avhängig av nytt tänkande för at kunna fortsätta att existera.

Tack för era uppmärksamhet genom dessa tre dagar och era engagemang för arbetshandledning och kyrkans framtid! Vi lever i en tid där vår värld behöver en kyrka som kan representera andra värderingar än dom som idag ligger till grund för en hotande förstörelse av planeten, som hotar människornas livsvärld och mänsklighetens överlevande. Om vi ska tro Mosebokens (1. Mos 11, 1+3+6) berättelse om vad som hände i Babel, så sa Gud: "Se, de är ett folk och de har alla ett språk. Nu kommer ingenting vara omöjligt för dem, oavsett vad de bestämmer sig för att göra.» Detta påstående er det yttersta uttrycket för vad et språkssystem kan innebära.

Lycka till!